

REGULERINGSKOMMISSIE VOOR ENERGIE IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

ONTWERPADVIES op eigen initiatief

(BRUGEL-ADVIES-20180628-265)

Betreffende de toestand van de huishoudelijke energiemarkt
in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Opgesteld op basis van de ordonnantie van 19 juli 2001
betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt in het
Brussels Hoofdstedelijk Gewest

28/06/2018

Versie voor raadpleging

Versie voor raadpleging

Inhoudsopgave

1	Juridische grondslag.....	3
2	Inleiding.....	4
3	Historiek.....	5
4	Analyse en ontwikkeling.....	6
4.1	De markt in zijn geheel.....	6
4.2	Huidige toestand van de Brusselse huishoudelijke markt.....	7
4.2.1	Aantal beschikbare aanbiedingen in BHG.....	7
4.2.2	Prijs van de aanbiedingen in BHG.....	9
4.2.3	All-in-prijs in BHG en in de andere Gewesten.....	11
4.2.4	Sterke en zwakke punten van de Brusselse markt gezien door de spelers.....	13
4.3	Vaststellingen.....	16
4.3.1	Marktrisico's.....	16
4.3.2	Risico's voor de consument.....	17
4.3.3	Risico voor de andere leveranciers.....	18
4.3.4	Ongëïnteresseerdheid van leveranciers om in BHG te leveren.....	19
5	Conclusies.....	20
6	Bijlagen.....	21
6.1	Bijlage 1: Restricties van de aanbiedingen in BHG: elektriciteit, maart 2018.....	21
6.2	Bijlage 2: Beschikbare aanbiedingen in BHG vs Wallonië-Elektriciteit.....	21
6.3	Bijlage 3: Beschikbare aanbiedingen in BHG vs Wallonië-Gas.....	25
6.4	Bijlage 4: Verschil in tarieven tussen Wallonië en Brussel in maart 2018.....	28

Lijst van de illustraties

Figuur1:	Ontwikkeling van het aantal aanbiedingen van elektriciteit.....	7
Figuur2:	Aantal beschikbare aanbiedingen met aanvullende voorwaarden.....	8
Figuur3:	Vergelijking WG/BHG-Elektriciteit.....	8
Figuur4:	Vergelijking WG/BHG-Gas.....	9
Figuur5:	Interregionale vergelijking van de totale energiecomponent-gas.....	10

I Juridische grondslag

De ordonnantie van 19 juli 2001 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voorziet, in artikel 30bis §2, ingelast door artikel 56 van de ordonnantie van 14 december 2006, dat:

“... Brugel is bekleed met een adviesopdracht ten aanzien van de overheid over de organisatie en de werking van de gewestelijke energiemarkt enerzijds, en met een algemene toezicht- en controleopdracht inzake de toepassing van de hiermee verband houdende ordonnanties en besluiten anderzijds.

BRUGEL is belast met volgende opdrachten:

...

2° op eigen initiatief of op vraag van de Minister of de Regering, het uitvoeren van onderzoeken en studies of het geven van adviezen, betreffende de elektriciteits- en gasmarkt;

...

13° het ter beschikking stellen aan de afnemers van instrumenten voor informatie over de situatie van de elektriciteitsmarkt en over de bepalingen van deze ordonnantie met name op basis van de informatie die periodiek aan de leveranciers en distributienetbeheerders wordt gevraagd;

...”

Deze studie wordt gevoerd op initiatief van BRUGEL.

2 Inleiding

Naar aanleiding van de aanzienlijke beperking van de producten die worden aangeboden door EDF LUMINUS, de derde leverancier op de Brusselse huishoudelijke energiemarkt met 60.000 klanten in januari 2018, leken een hernieuwde evaluatie van het aanbod van energieleveranciers aan de consumenten en een specifieke analyse van het huishoudelijke segment van de Brusselse markt noodzakelijk. Dit geldt temeer omdat het aantal afsluitingen volgend op het niet verlengen van contracten¹ sterk aan het stijgen is, zelfs al blijft het aantal afsluitingen na een beslissing van het vredegericht hoog².

Naar aanleiding van deze analyse kwam BRUGEL tot enkele verontrustende conclusies. Deze worden overigens bevestigd door twee recente gebeurtenissen op de markt: enerzijds de overname van DIRECT ENERGIE in Frankrijk, moedermaatschappij van DIRECT ENERGIE BELGIUM³, door de Franse groep TOTAL⁴, en anderzijds het staken van de activiteiten door BELPOWER.

Dit advies heeft als doel om de bevindingen onder de aandacht te brengen en na te denken over hun gevolgen voor huishoudelijke klanten, met name voor de meest kwetsbare, en voor de markt in het algemeen.

¹ In 2017 werden 869 afsluitingen uitgevoerd na het niet verlengen van een contract, tegenover 398 in 2016.

² In 2017 werden 1166 afsluitingen uitgevoerd na beslissing van het vredegericht, tegenover 1126 in 2016.

³ Aanbieder in België onder de naam POWEO

⁴ Ter herinnering: de TOTAL Groep verwierf in 2016 100% van de aandelen van LAMPIRIS.

3 Historiek

- 7 maart 2017: Bilaterale bijeenkomst van BRUGEL en EDF Luminus waarin EDF Luminus BRUGEL laat weten dat het bedrijf twijfels heeft over het weinig uitgebalanceerde regelgevingskader en dat het voortbestaan van zijn activiteiten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) op termijn niet meer gegarandeerd zal zijn. EDF kant⁵ zich namelijk tegen een regelgevingskader dat disproportionele verplichtingen oplegt aan de leveranciers en het volledige risico van wanbetaling door de klanten bij de leveranciers neerlegt. EDF Luminus wijst op de volgende punten:
 - Het probleem van het gebrek aan een effectieve bescherming van de consument. De moeilijkheid om bescherming te krijgen, de lengte van de procedure en het feit dat afsluiting alleen mogelijk is via het vreedegerecht kosten de leveranciers veel geld en zorgen niet voor een fatsoenlijke bescherming van de consument doordat dit bij elkaar een hoge gemiddelde schuld met zich meebrengt.
 - Het ontbreken van leverancier X en de facturering aan de leveranciers van de niet-periodieke tarieven die niet altijd verhaalbaar zijn op de klant
 - Het gebrek aan liquiditeit van de markt voor groenestroomcertificaten.
- Januari 2018: Een enkel aanbod van EDF Luminus voor elektriciteit en gas wordt voortaan geboden aan de huishoudelijke klanten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (hierna "BHG"): de formule #begreen, die overigens de duurste is van het keuzeaanbod van de elektriciteitsleverancier en die alleen beschikbaar is via de loketten van de Brusselse "Mediamarkt".

De officiële website van EDF Luminus biedt trouwens geen enkel tariefaanbod voor de bewoners van de Brusselse gemeenten.

- 14 maart 2018: Bilaterale bijeenkomst van BRUGEL en EDF Luminus waarin EDF Luminus aan de regulator bekendmaakt dat het zijn commerciële strategie op de Brusselse huishoudelijke markt wijzigt: een besluit dat is genomen op basis van vooraf vastgestelde constatering, maar vooral omdat er op het ogenblik geen enkel vooruitzicht is op een gunstige ontwikkeling van de mechanismen.
- 29 maart 2018: Informatienota aan de Raad van Bestuur van BRUGEL over de situatie op de Brusselse huishoudelijke markt. Besluit van de Raad van Bestuur om een initiatiefadvies op te stellen dat de standpunten over het onderwerp bevat van de verschillende spelers op de markt, de actieve leveranciers en de consumentenbonden.
- Op 5 april 2018 stuurt EDF Luminus een brief aan de Raad van Bestuur van BRUGEL waarin het melding maakt van zijn besluit om niet meer actief producten gericht op de huishoudelijke klant in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te verkopen en zijn standpunt in drie pagina's motiveert.
- 3 mei 2018: EDF Luminus informeert BRUGEL over maatregelen met betrekking tot bestaande contracten, namelijk dat lopende huishoudelijke contracten hernieuwd worden volgens de

⁵ De citaten zijn geldig verklaard door de auteur.

voorwaarden van het bestaande contract, met uitzondering in geval van onbetaalde rekeningen; dan wordt een End Of Contract⁶ naar de klant gestuurd.

- 20 april 2018: Versturen van een brief aan het kabinet van Minister Céline Frémault om haar te informeren over de situatie en de intentie van BRUGEL om een volledig advies op te stellen.
- 2 mei 2018: bilaterale bijeenkomst OCTA+/ BRUGEL
- 3 mei 2018: bilaterale bijeenkomst LAMPIRIS/ BRUGEL
- 17 mei 2018: bilaterale bijeenkomst E2030/ BRUGEL
- 23 mei 2018: bilaterale bijeenkomst MEGA/ BRUGEL
- 29 mei 2018: bilaterale bijeenkomst Test-Aankoop/BRUGEL
- 31 mei 2018: bilaterale bijeenkomst ENGIE/BRUGEL.
- 7 juni 2018: bilaterale bijeenkomst INFOR GASELEK/BRUGEL.

4 Analyse en ontwikkeling

4.1 De markt in zijn geheel

Deze studie moet worden gezien in een regionale context en gaat niet in op het macro-economische aspect van de Europese of Belgische energiemarkt, hoewel het ook zeker is dat de top-down effecten aanzienlijk zijn.

Alles in aanmerking genomen kunnen de Belgische markten als zeer concurrentieel worden beschouwd. De verschillen indicatoren gebruikt voor België wijzen allemaal in dezelfde richting: de switch percentage, de Herfindahl-Hirschmann-index, de C3^[1]-concentratie-index. Deze markten behoren tot de meest actieve binnen de Europese Unie. Op Europees niveau, vinden consolidaties plaats in de sector met een groot aantal aankopen, fusies of overnames van bedrijven door andere. Deze concentratie met een beperkt aantal marktdeelnemers is niet uitzonderlijk en zelfs gebruikelijk in een geliberaliseerde markt.

De concurrentie oefent ontegenzeggelijk druk uit op de verschillende commerciële actoren voor ieder marktsegment waardoor de risico's op alle niveaus van de keten toenemen (evenwichtsverantwoordelijke, dienstenleveranciers, aanbieders van ICT-tools, enz.) De energievoorziening is onlosmakelijk verbonden aan de interventie van verschillende actoren

⁶ End of Contract: gebruikelijke term ter aanduiding van een verzoek ingediend door de leverancier om zijn verantwoordelijkheid voor een leveringspunt te beëindigen voor zover het contract binnenkort afloopt of niet zal worden verlengd.

^[1] De HIHI en C3 indexen meten de concentratie actieve marktpartijen in termen van aantal actieve marktpartijen op het gebied van energievoorziening en van hun respectievelijke marktaandelen.

met onderscheiden taken en verantwoordelijkheden, de kwetsbaarheid van één van de actoren kan de andere partijen ongunstig beïnvloeden. Naargelang de omvang van de commerciële actor en de verticale of horizontale integratie van zijn activiteiten, kan de globale resultante, in fine, leiden tot de versterking van de concentratie van de markt.

Als gevolg, leidt de marktomgeving in het algemeen tot besluitvormingen die belangrijke gevolgen kunnen hebben op de energiemarkt op lokaal niveau.

4.2 Huidige toestand van de Brusselse huishoudelijke markt

Het valt niet te ontkennen dat de Brusselse markt voor elektriciteit en gas gekenmerkt wordt door zijn omvang, die relatief beperkt is vergeleken met de andere Gewesten van het land. Brussel is tevens een stad-gewest waarvan het economische achterland beperkter, kosmopolitischer en ingewikkelder is en waarvan de sociaal-economische kenmerken niet doen vermoeden dat het voor een commercieel bedrijf een eenvoudig toegankelijke markt is. Niettemin is de stad vergelijkbaar met de rest van het land, dat door economische spelers vaak wordt gezien als een geheel.

4.2.1 Aantal beschikbare aanbiedingen in BHG

In het kader van het Observatorium van de kwartaalprijsen volgt BRUGEL de verschillende aanbiedingen op de markt voor huishoudelijke klanten en kleine professionele klanten.

Deze gegevens zijn afkomstig van BRUSIM, de tariefsimulator van BRUGEL, die direct wordt gevoed door de tariefkaarten die op vrijwillige basis worden doorgegeven door de leveranciers en maandelijks worden bijgewerkt.

Dankzij deze gegevens is het mogelijk om de ontwikkeling na te gaan van het aantal beschikbare aanbiedingen sinds 2014.

De tabel hieronder toont de ontwikkeling van het aantal aanbiedingen voor elektriciteit in BHG:

Figuur 1: Ontwikkeling van het aantal aanbiedingen van elektriciteit

Maand	Aantal aanbiedingen
1/12/2014	19
1/12/2015	24
1/12/2016	27
1/12/2017	29
1/01/2018	25

Bron: BRUSIM

Als echter wordt gekeken naar de voorwaarden waaraan de verschillende aanbiedingen die in [bijlage I](#) worden beschreven moeten voldoen, vertegenwoordigt het beschikbare

productengamma (op dit moment beperkt tot 25) niet het concrete aanbod dat voor alle klanten toegankelijk is.

Indien rekening wordt gehouden met deze elementen moet worden geconstateerd dat door het huidige commerciële beleid van de leveranciers het aanbod dat voor bepaalde categorieën klanten beschikbaar is, wordt beperkt.

De onderstaande tabel toont het beschikbare aanbod aan elektriciteit in maart 2018 volgens de bovengenoemde voorwaarden:

Figuur2: Aantal beschikbare aanbiedingen met aanvullende voorwaarden

Voorwaarden	# Aanbiedingen
Ontvangst facturen alleen per post	1
Facturen verplicht online beheren	6
Alleen voor consumenten bezitters of gebruikers van een elektrische auto	1
Domiciliëring verplicht	4
Verplicht om deel te nemen aan coöperatie	1
Leveringscontract alleen beschikbaar via een specifiek aankoopkanaal – fysiek Brussels loket	1
Geen voorwaarden	11

Bron: BRUSIM

Als het gaat om de toegankelijkheid tot een elektriciteitscontract voor een huishoudelijke klant of kleine professionele klant is de huidige situatie dus zorgwekkend.

Deze realiteit zal bovendien worden versterkt door koppeling ervan met het aantal beschikbare aanbiedingen per leverancier, zoals hieronder in punt [4.2.2.](#) wordt uitgewerkt.

Gelijksoortige vaststelling gelden voor gas.

Vergelijking van de beschikbare offertes in het Waalse Gewest.

Zonder rekening te houden met de hierboven beschreven beperking toont de volgende tabel de situatie in maart 2018 van het aantal aanbiedingen en actieve leveranciers in BHG voor **elektriciteit** in vergelijking met het Waalse Gewest (WG):

Figuur3: Vergelijking WG/BHG-Elektriciteit

Vergelijking simulatie 2018-03 voor elektriciteit		WAL	BRU
	Aantal actieve leveranciers	15	8
	Aantal aangeboden producten	82	25

(Details over de actieve leveranciers en beschikbare aanbiedingen voor elektriciteit worden vermeld in [bijvoegsel 2.](#))

Bron: BRUSIM-COMPACWAPE

De tabel hieronder geeft de situatie van maart 2018 weer van het aantal aanbiedingen en actieve leveranciers in BHG voor **gas** vergeleken met Wallonië:

Figuur4: Vergelijking WG/BHG-Gas

Vergelijking simulatie 2018-03 voor elektriciteit			
		WAL	BRU
	Aantal actieve leveranciers	15	8
	Aantal aangeboden producten	82	25

(Details over de actieve leveranciers en beschikbare aanbiedingen voor gas worden vermeld in [bijvoegsel 3.](#))

Bron: BRUSIM-COMPACWAPE

Het aantal leveranciers en het aantal aanbiedingen ligt in BHG aanzienlijk lager.

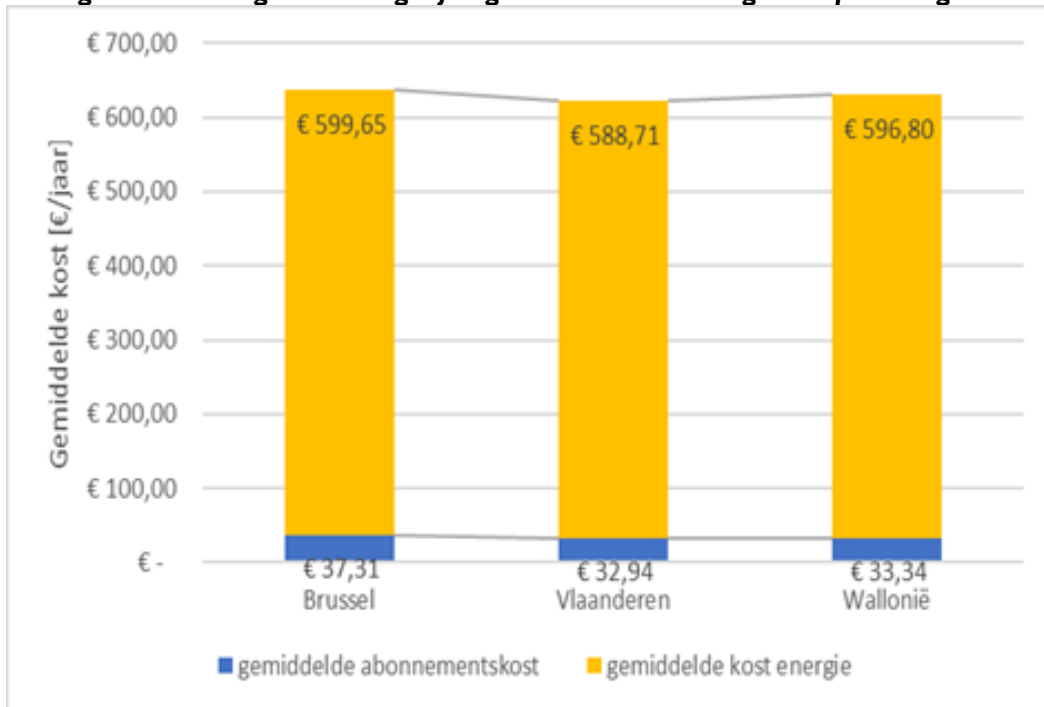
4.2.2 Prijs van de aanbiedingen in BHG

Behalve het verschil in het aantal beschikbare aanbiedingen in BHG vergeleken met de andere Gewesten heeft de analyse ook aan het licht gebracht dat sommige leveranciers voor eenzelfde aanbod in het Waalse Gewest en in Brussel verschillende prijzen vragen. Deze prijsverschillen zijn vastgesteld voor zowel het deel energie (in €/kWh) als voor de jaarlijkse vaste vergoeding (in €/jaar), ofwel de twee componenten van de marge van de leverancier, aangezien de andere elementen van de factuur worden bepaald door ofwel de wet ofwel de DNB

De onderstaande grafieken tonen de verschillen van de totale energiecomponent per Gewest.⁷

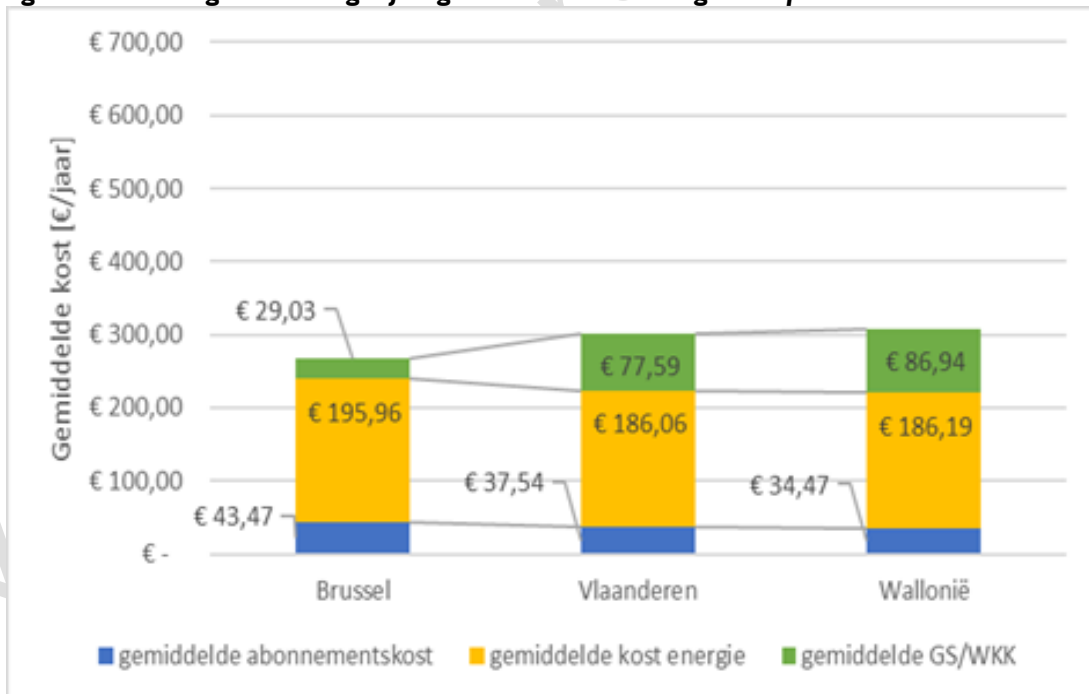
⁷ Bron: Nota van 26 april 2018 over de Energieprijzen voor huishoudelijke afnemers van elektriciteit en aardgas – CREG, Blz 9

Figuur5: Interregionale vergelijking van de totale energiecomponent-gas

Bron: CREG

Figuur 6: Interregionale vergelijking van de totale energiecomponent-elektriciteit

Bron: CREG Nota van 26 april 2018 over de Energieprijzen voor huishoudelijke afnemers van elektriciteit en aardgas – CREG, Blz 9

De tabel in [bijlage 4](#) vermeldt een voorbeeld van prijsverschillen (commodity + abonnement) in % in Brussel vergeleken met het Waals Gewest. Deze verschillen kunnen voortvloeien uit de prijs van het abonnement, de eenheidsprijs in €/kWh of een combinatie van deze twee.

Hieruit volgt dat de leveranciers niet allemaal hetzelfde prijsbeleid hanteren: op dit moment geven sommige leveranciers er de voorkeur aan om hun tarief federaal toe te passen door de last uit te strijken over de 3 Gewesten, terwijl andere voorrang geven aan een "regionalisatie" van het tarief en de marktprocessen.

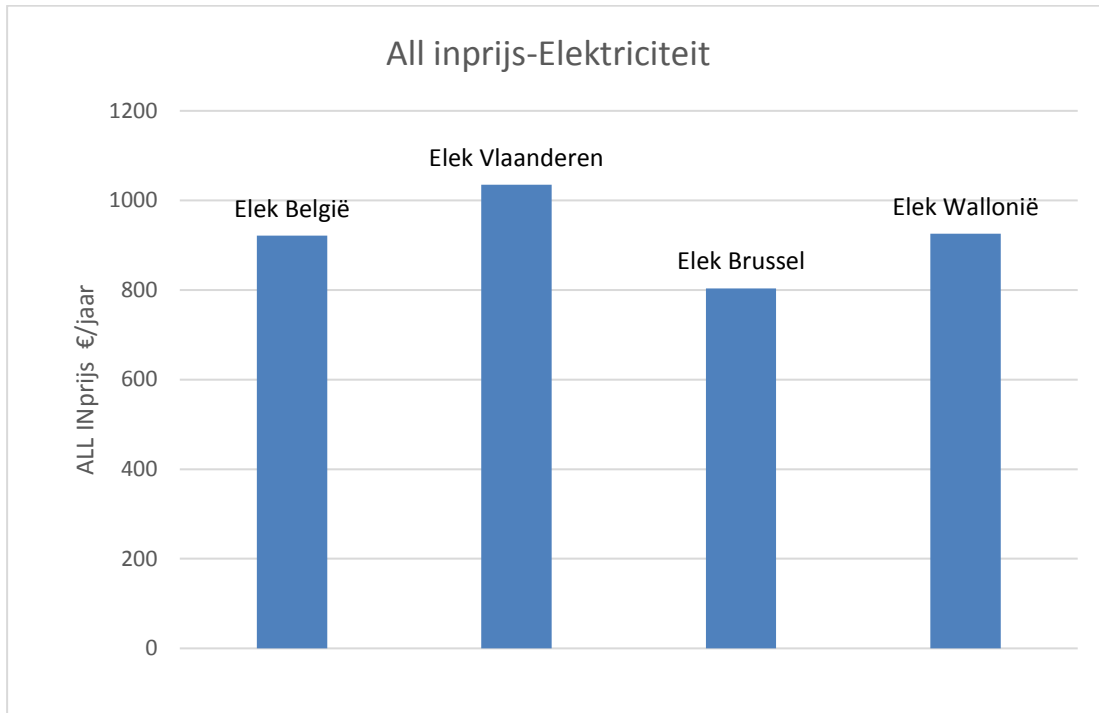
Terwijl de motiveringen van de leveranciers om de energietarieven⁸ te federaliseren divers zijn (om meerkosten van loskoppeling in de IT-processen te voorkomen, om concurrerend te blijven op de markt in het kader van een massale wervingscampagne, om in het kader van een sociaal egalitaire aanpak een Belgische klant voor hetzelfde product een enkele prijs te bieden enz.), is de motivering om geregionaliseerde tarieven toe te passen louter gebaseerd op risicobeheer. Omdat sommige leveranciers analysesystemen toepassen die onder de algemene term kosten/batenanalyse vallen, vergezeld van indicators die het risico meten dat de leveranciers dragen, zijn de prijzen vastgesteld volgens een aanpak van optimale winstgevendheid.

4.2.3 All-in-prijs in BHG en in de andere Gewesten

De Brusselse klant merkt de huidige situatie van verschillende prijzen en de daling van het aantal beschikbare aanbiedingen wellicht niet op vanwege het simpele feit dat de Brusselse all-inprijs, waarbij het totale bedrag van de factuur wordt bedoeld, de laagste van de drie Gewesten blijft en de gasfactuur op het landelijke gemiddelde ligt.

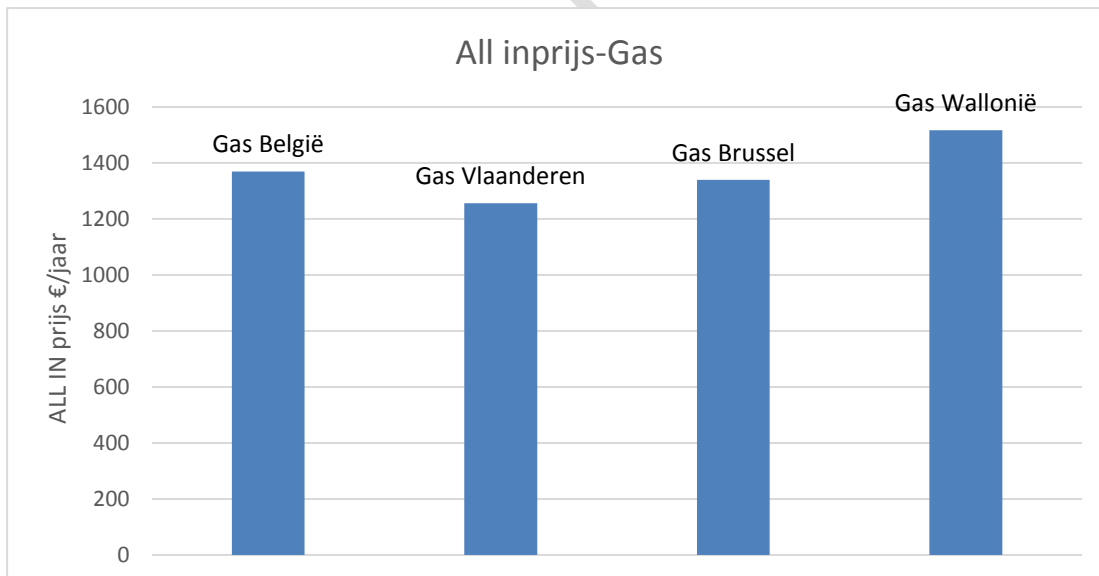
⁸ Uitgezonderd bijdrage voor "groene stroom".

Figuur 8: Interregionale vergelijking van de all-inelektriciteitsfactuur

Bron: Brugel

Figuur 10: Interregionale vergelijking van de all-ingasfactuur

Bron: Brugel

4.2.4 Sterke en zwakke punten van de Brusselse markt gezien door de spelers

Na de bilaterale bijeenkomsten met de leveranciers die een actief beleid voor het werven van nieuwe klanten voeren, vatten we hieronder de verschillende naar voren gebrachte punten samen wat betreft hun analyse van de huidige situatie op de Brusselse markt.

Positie van de commerciële spelers:

De positieve aspecten van de Brusselse markt:

Alle leveranciers spreken van een goede samenwerkingsrelatie met SIBELGA in het algemeen, en brengen naar voren dat de Brusselse DNB beter reageert dan de DNB's van de andere Gewesten, met name wat betreft de termijnen voor de "MOZA"-procedures en de "dringende heropening van de meter".

Ander gunstig kenmerk van de Brusselse markt: de hoge penetratiegraad van gas (groter percentage gemengde klanten dan in de andere Gewesten, aangezien de meerderheid van de Brusselaars elektriciteit en gas gebruiken voor hun huishoudelijke behoeften) dat een dubbel voordeel biedt: enerzijds maakt het feit dat de verplichtingen voor openbare dienstverlening duidelijk minder groot zijn voor dit product de verkoop ervan aantrekkelijker en anderzijds is er de administratieve winst die voortvloeit uit de dubbele levering: omdat de klanten in het algemeen liever één factuur ontvangen is één document genoeg voor de facturering van de twee producten.

De ongunstige aspecten van de Brusselse markt:

De leveranciers zijn van mening dat in het Brusselse marktmodel het volledige financiële risico voor rekening van de commerciële leverancier komt, vanwege de volgende factoren:

- Systeem van klantbescherming dat wordt omschreven als de belangrijkste oorzaak van het niet goed functioneren van de markt:

De verplichting om een aanbod voor 3 jaar te doen gekoppeld aan de procedure voor invordering van schulden, die systematisch toestemming van het vredegericht vereist om over te gaan tot afsluiting en/of niet meer verantwoordelijk te zijn voor het leveringspunt, wordt gezien als een van de belangrijkste oorzaken voor de destabilisatie van de markt.

Bovendien veroorzaakt het beschermingssysteem in de uitvoering een belangrijk risico op onbetaalde rekeningen en een verslechtering van de schuldsituatie van de klanten. Deze procedure wordt namelijk beschouwd als moeilijk, lang en duur, zonder dat ze efficiënt is. Bovendien vereist ze dat er twee keer⁹ voor een rechter¹⁰ moet worden verschenen en leidt ze tot het oplopen van de schuld doordat rente van de betalingsachterstand en juridische kosten bij de hoofdsom worden opgeteld, zodat de schuld oploopt tot een niveau van rond € 200011.

⁹ Een eerste keer voor de afsluiting en een tweede keer voor de betaling volgens de eindfactuur.

¹⁰ Die volgens getuigenissen niet altijd een goed inzicht in de energiemarkt heeft.

¹¹Zie Studie BRUGEL-20170920-18bis :

<https://www.brugel.brussels/publication/document/studies/2017/nl/STUDIE-18-bis->

De Brusselse protectie wordt door de leveranciers als niet effectief beschouwd als het gaat om het beschermen van de meest kwetsbare huishoudens tegen afsluiting.

Ter illustratie van dit punt vergelijken de leveranciers enkele indicators betreffende betalingsachterstanden (herinneringen, ingebrekestelling, ...) en constateren dat in bepaalde Waalse subregio's waarvan het energiearmoedecijfer het Brusselse niveau nadert of zelfs overstijgt, de gemiddelde hoogte van de eindschuld lager is. Omdat het Waalse systeem een automatische vooruitbetaling voor de klanten kent, blijft de schuld aan de leverancier beperkt en is de kans dat hij wordt afbetaald dus groter dan schulden in BHG (die in de buurt liggen van € 2000). Bovendien worden de meest kwetsbare klanten met een betalingsachterstand direct bevoorraad door de sociale leverancier.

Wat de markt betreft wordt deze invorderingsprocedure met name door de kleine leveranciers bekritiseerd en als een obstakel voor toetreding van nieuwe spelers beschouwd. Omdat deze nieuwelingen verplicht zijn een flinke klantenportefeuille op te bouwen, krijgen ze een percentage van meer volatiele klanten, potentieel slechter betalend en moeilijker wat betreft beheer, waardoor hun risico's en kosten toenemen; in tegenstelling tot oudere leveranciers op de markt die profiteren van een aanzienlijk percentage aan "slapende klanten" die hun facturen volgens de regels betalen. De leveranciers herinneren eraan dat er gemiddeld 20 regelmatig betalende klanten noodzakelijk zijn om de verliezen goed te maken van een klant met schuld die voor het vredegerecht moet verschijnen.

Samengevat leidt het beschermingssysteem, zoals dat is gemodelleerd door de Brusselse wetgever, volgens de leveranciers tot het oplopen van de schuld van de klant. Vaak verandert deze van leverancier tijdens de invorderingsprocedure, wat het financiële risico voor de leveranciers aanmerkelijk vergroot.

- Het ontbreken van een tijdelijke leverancier of leverancier X wordt eveneens door alle commerciële betrokkenen onderstreept. Dit betekent dat de huidige leverancier verantwoordelijk blijft voor het toegangspunt zolang SIBELGA er niet in slaagt om het leveringspunt af te sluiten¹². Dus zelfs als aan het eind van de gerechtelijke procedure bij het vredegerecht de kennisgeving van het vonnis de toestemming voor afsluiting bevestigt, is deze niet noodzakelijk effectief. Het systeem laat de leverancier het volledige risico dragen door de DNB van verplichtingen te ontslaan¹³.
- Het ontbreken van een sociale leverancier: in tegenstelling tot de andere DNB's in het land heeft SIBELGA niet de verplichting van automatische sociale levering, dat wil zeggen het garanderen van toegang tot energie aan de kwetsbare consument. Terwijl de gemeten energiearmoede¹⁴ in 2017 in Brussel bijna 13% van de huishoudens treft,¹⁵ ofwel 70.000

Vredegerecht.pdf <https://www.brugel.brussels/publication/document/studies/2017/nl/STUDIE-18-bis-Vredegerecht.pdf>

¹² Tot uiterlijk het begin van de winterstop (01/10-31/03) wanneer het punt door SIBELGA wordt overgenomen.

¹³ In Wallonië bijvoorbeeld wordt de DNB leverancier X zodra de contractuele relatie leverancier/klant eindigt

¹⁴ Hier is uitsluitend rekening gehouden met de gemeten armoede, waarbij ook de verborgen en de subjectieve armoede kan worden opgeteld.

¹⁵ Bron: Barometer energiearmoede 2017, Koning Boudewijnstichting.

Brusselse huishoudens, worden slechts circa 2000 van hen door SIBELGA als noodleverancier en tegen het specifieke sociale tarief bevoorrad. Dit kan erop wijzen dat de meest kwetsbare huishoudens geen toegang hebben tot de gewestelijke bescherming¹⁶.

- De leveranciers protesteren ook tegen het huidige systeem van herfacturatie dat ertoe leidt dat het risico op wanbetaling van bepaalde niet-periodieke tarieven¹⁷ wordt verlegd naar de leverancier. In tegenstelling tot de twee andere Gewesten, en dat sinds het begin van de liberalisatie, factureert de Brusselse DNB de interventies in verband met het openen en afsluiten van het leveringspunt namelijk niet rechtstreeks aan de klant. Deze diensten worden gefactureerd aan de leverancier en door hem betaald aan de DNB om vervolgens te worden geherfactureerd aan de klant
- Tot slot wezen de leveranciers ook op het marktmodel gebaseerd op een systeem van tariefcascade. Dit systeem biedt de leverancier niet de mogelijkheid om zijn schulden op het niveau van de commodity te beperken¹⁸.

Standpunt van de consumentenorganisaties:

Zowel Test-Aankoop als Infor GasElek stellen direct vast dat het totale bedrag van de elektriciteitsfactuur in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest nog lager blijft dan in de andere Gewesten. Deze twee spelers hebben overigens heel goed begrepen dat sommige leveranciers alleen voor de Brusselse markt hogere tariefvoorstellen deden en wat het belang voor de markt is van de terugtrekking van EDF-Luminus met alle mogelijke consequenties.

Voor het overige lopen de analyses van de twee organisaties uiteen.

Volgens Test-Aankoop¹⁹ is de huidige tendens dat steeds meer spelers zich van de Brusselse woonenergiemarkt terugtrekken zeer verontrustend (er zijn nog slechts 6 leveranciers actief). Dit heeft een negatieve impact op het keuzeaanbod van de consument en leidt tot in gemiddeld hogere tarieven voor de energiecomponent van de factuur in vergelijking met de andere Gewesten, zoals blijkt uit gepubliceerde cijfers van de CREG. Het lijkt erop dat deze trend wordt veroorzaakt door de strengere regelgeving bij de vrederechter als het gaat om slechte betalende, die als effect heeft dat de leveranciers worden afgeschrikt. Test-Aankoop pleit voor een optimale bescherming van de consument, maar dat mag niet tot gevolg hebben dat het aanbod minder wordt en de tarieven stijgen in het nadeel van de consument. De regulator moet ervoor zorgen dat de markt aantrekkelijk blijft voor de leverancier zodat er sprake is van volledige concurrentie.

¹⁶ In Vlaanderen en Wallonië worden de meest kwetsbare klanten ondersteund door de DNB

¹⁷ Met name voor de niet-periodieke tarieven in verband met de "End Of Contract"- en "Drops"-scenario's, waarbij de klanten zelden hun schuld betalen. Deze procedures worden door de leveranciers uitsluitend in BHG gebruikt

¹⁸ Ofwel ongeveer 37% in elektriciteit en 49% in gas van de totale factuur van een huishoudelijke klant (Driemaandelijks observatorium TI 2018, BRUGEL).

¹⁹ De citaten zijn geldig verklaard door de auteur.

Infor GasElek²⁰ is geheel niet verbaasd over de huidige situatie en preciseerd dat ze te verwachten was, zelfs zonder de terugtrekking van EDF Luminus. Veel klanten met schulden veranderen van leverancier om afsluiting te voorkomen. Aangezien het aantal leveranciers beperkt is, wordt het onvermijdelijk dat sommige klanten geen aanbiedingen meer kunnen ontvangen. De organisatie brengt naar voren dat sommige leveranciers soepeler zijn en de klant kunnen terugnemen, zelfs als deze al een schuld heeft. Deze handelswijze is echter afhankelijk van de keuze van de leverancier. Daarnaast kan het feit dat sommige klanten geen energie hebben, lijken op een niet goed functionerende bescherming. Infor GasElek stelt daarom voor om na te denken over het creëren van een regionale leverancier die de te beschermen personen (mensen met betalingsproblemen, iedereen met sociaal tarief) en alle verbruikers die een contract met deze regionale leverancier willen, zou kunnen overnemen.

Desalniettemin is IGE geen voorstander van een herziening van het systeem onder druk van de leveranciers. De dienst blijft hechten aan de elementen die bescherming bieden aan alle Brusselse consumenten: de verplichting om een aanbieding te doen, het contract van drie jaar en de interventie van de Vrederechter om het contract te ontbinden. In dat verband staat Infor GasElek geheel open voor een verbetering van de bescherming van consumenten en is beschikbaar om daarover te praten met de spelers op de markt.

4.3 Vaststellingen

In het kader van de analyse heeft BRUGEL 3 soorten risico's geïdentificeerd:

4.3.1 Marktrisico's

De waargenomen afname van de concurrentie zal onvermijdelijk tot een suboptimale werking van de markt leiden.

Deze vermindering van de concurrentie - versterkt tijdens dit eerste semester van 2018 - laat de markt van nu af aan over aan 4 actieve spelers: een belangrijke speler die 67% van de markt in handen heeft, een tweede met 15%, twee andere met respectievelijk 3% en 1,2%; het restant komt voor rekening van de speler die ophoudt met aanbiedingen en van de noodleverancier.

Deze recente ontwikkeling van de markt lijkt niet meer aan te sluiten op de doelstelling van de vrijmaking van de energiemarkt. Zij moest andere spelers de mogelijkheid bieden om de markt te betreden om de concurrentie te stimuleren, de dienstverlening te verbeteren en de prijzen te doen dalen.

De federale regering heeft zich overigens tot de federale instanties gewend om samen te werken aan het invoeren van een energienorm die toepasbaar is op de verschillende componenten van de factuur, met het doel om het concurrentievermogen van onze bedrijven en de koopkracht van de huishoudens te behouden. De concurrentiebeperking maakt het daarom moeilijk om maatregelen in te zetten om een neerwaartse druk op de prijs van de "commodity" uit te oefenen, in het geval van een tariefstelsel dat onderscheid maakt per Gewest.

²⁰ De citaten zijn geldig verklaard door de auteur.

Het feit dat deze norm van toepassing zou op alle componenten van de factuur kunnen zijn is ook een punt dat BRUGEL bezighoudt: dat de hoogte van de huidige factuur van de Brusselse huishoudens niet een punt van bijzondere zorg is, komt waarschijnlijk omdat ze de laagste blijft van de drie Gewesten, wat elektriciteit betreft althans; dit komt omdat de distributiekosten en andere Brusselse heffingen niet zo hoog zijn als in de naburige Gewesten. Het bedrag van de facturen van de Brusselse huishoudelijke klanten kan echter niet worden beschouwd als "interessant" en niet ter discussie staand omdat het over het geheel genomen lager is dan het bedrag in de andere Gewesten. Ook kan er niet van worden uitgegaan dat de stijging van de prijs van de "commodity" geneutraliseerd wordt door de goede beheersing van de netwerkkosten. We wijzen erop dat de netwerktarieven gereguleerde tarieven zijn, terwijl de verkoopprijs van energie geliberaliseerd is.

4.3.2 Risico's voor de consument

Het risico van toegankelijkheid tot een energiecontract

Het grootste en veruit ernstigste risico voor het Brusselse huishoudelijke segment is dat sommige consumenten zonder energiecontract kunnen komen te zitten.

Dit risico is immers inherent aan twee verschillende factoren, te weten:

- enerzijds het feit dat een leverancier niet verplicht is om een aanbieding te doen aan een klant met schulden, en
- anderzijds het aantal aanbiedingen waaraan voorwaarden zijn verbonden zoals beschreven [in punt 4.1.2.](#)

Het risico dat door deze twee factoren ontstaat is reëel en aanzienlijk, en als ze samenvallen vergroten ze de kans dat een klant geen contract krijgt.

De wijziging van het wervingsbeleid van de derde speler op de markt (60.000 huishoudelijke leveringspunten in Brussel op 31/12/2017) vermindert de mogelijkheden voor de klant om een nieuw contract te tekenen, vooral als deze al schulden heeft opgebouwd bij andere leveranciers.

Omdat, zoals hiervoor al is besproken, aan bepaalde aanbiedingen voorwaarden worden gesteld, hebben consumenten die niet aan de voorwaarden voor toegang tot meerdere producten voldoen, een **keus die beperkt wordt tot 11 aanbiedingen zonder conditie verspreid over 3 groepen: OCTA+, ENGIE en TOTAL Groep (POWEO en LAMPIRIS).**

Om deze zorg te preciseren gaan we uit van het volgende scenario: een klant van wie het contract bij EDF Luminus niet wordt verlengd en die onbetaalde rekeningen heeft bij ENGIE en LAMPIRIS kan ingaan op een aanbieding van Octa + of MEGA (maar uitsluitend onder de voorwaarde van domiciliëring en een internetadres). De aanvullende voorwaarden van deze leveranciers kunnen ertoe leiden dat deze klant zonder contract de maximale termijn van 21 dagen moet wachten, voordat hij weer toegang krijgt tot energie²¹ en in de vrijgemaakte markt kan "slechts één keuze hebben" lijken op "geen keuze hebben".

Het risico van een stijging van de energiefactuur

²¹ Dit concrete geval heeft zich al voorgedaan.

Zoals beschreven bij het marktrisico hierboven brengt minder concurrentie een verlaging van de druk op de prijzen met zich mee. Er bestaat dus een risico dat de vermindering van de concurrentiedynamiek in BHG het huidige uiteenlopen van tarieven, zoals getoond in de tabel in [bijlage 4](#), versterkt. In mei 2018 bedroeg het gemiddelde bedrag van het energiedeel²² van de factuur van de huishoudelijke klant²³ - voor alle aanbiedingen - € 269 in Wallonië en € 281 in Brussel.

Dit risico kan echter worden gerelativeerd gezien de standaardbenadering van commerciële spelers om de Belgische economische ruimte als een geheel te beschouwen, hoewel deze benadering kan veranderen.

4.3.3 Risico voor de andere leveranciers

Een derde risico is het gevolg van de "afroming" van de huidige portefeuille van EDF Luminus, in de vorm van het behouden van contracten van klanten zonder schulden of schuldverleden en het niet-verlengen van de andere contracten.

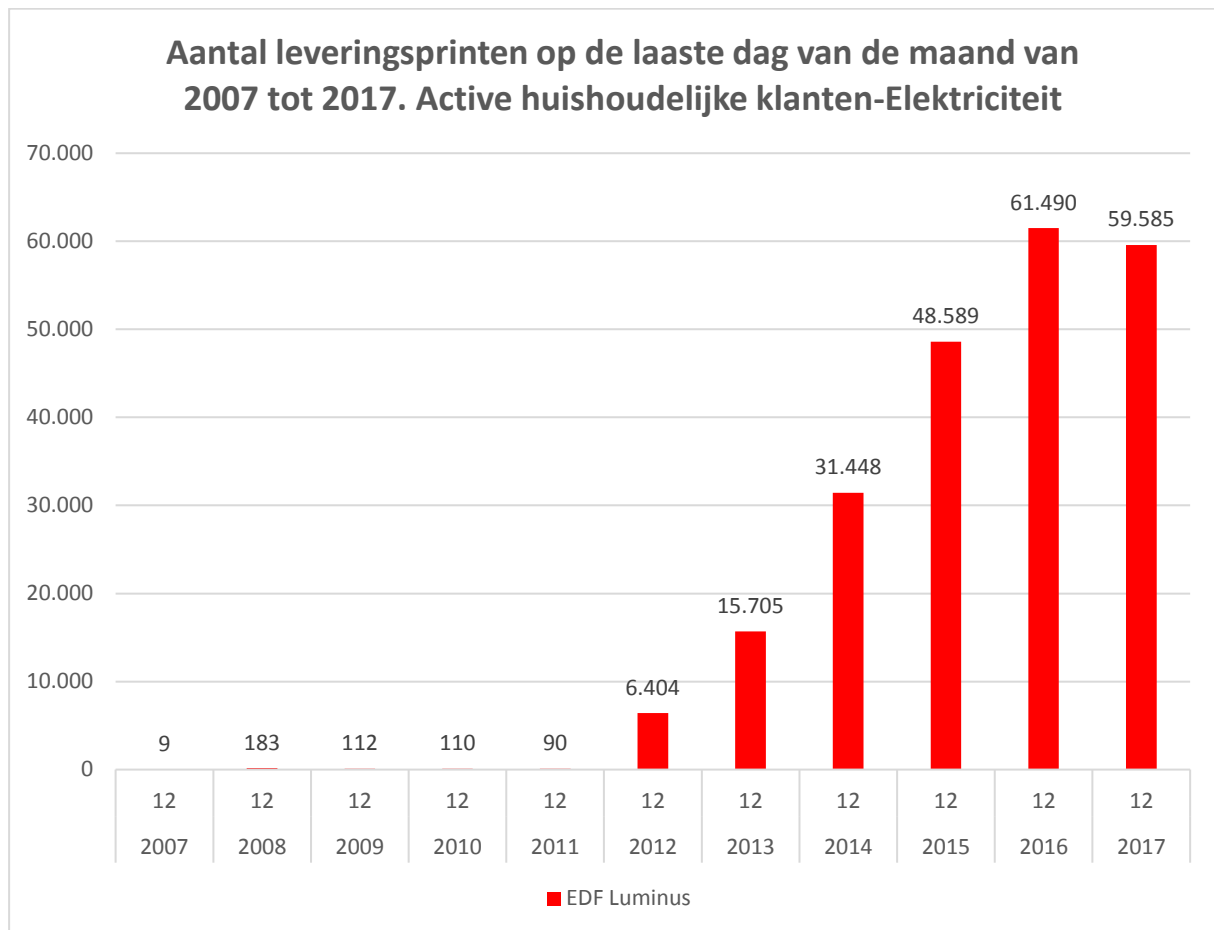
Daarom kunnen de leveranciers waar klanten met een contract bij EDF Luminus en betalingsproblemen zich massaal aanmelden een niet te veronachtzamen liquiditeitsrisico lopen. De leveranciers zouden dan een aanbieding moeten doen aan deze klanten, die mogelijkwijs moeilijkheden hebben gekend om hun energierekening te voldoen.

Dit risico kan worden ingeschat als wordt gekeken naar onderstaande grafiek die de duidelijke groei van de portefeuille van EDF Luminus tussen 2012 en 2016 laat zien. Sinds zijn toetreding tot de Brusselse huishoudelijke markt heeft EDF Luminus grote wervingscampagnes opgezet en deur-tot-deurverkopers ingezet. Vervolgens heeft EDF Luminus, vooral in de laatste twee jaar, de contracten van veel klanten met schulden na afloop van de 3 wettelijke jaren niet verlengd.

²² Uitgezonderd bijdrage voor "groene stroom".

²³ Tweevoudige meter, consumptie 1.600 kWh daluren en 1.900 kWh piekuren.

Figuur 11: Ontwikkeling van het aantal leveringspunten van EDF

Bron: BRUGEL

4.3.4 Ongeïnteresseerdheid van leveranciers om in BHG te leveren

Het commerciële besluit van EDF Luminus, een Europese speler van formaat, om het aanbod op de Brusselse markt sterk te beperken wordt gerechtvaardigd door de moeilijkheden die het commerciële bedrijf heeft ondervonden om op deze markt winstgevende activiteiten te ontplooiën vanwege, zoals hierboven vermeld, wettelijke verplichtingen die voor zijn rekening komen. Vanwege vergelijkbare redenen heeft NUON zich in 2010 teruggetrokken van de Brusselse huishoudelijke markt, geconfronteerd met wetgeving die het als te nadelig voor de leverancier beschouwde.

De energieleveranciers die in de Brusselse huishoudelijke markt willen investeren moeten zich aanpassen aan de omgevingskenmerken die kunnen worden gezien als toetredingsdrempels of als indicators voor slechte resultaten voor de al aanwezige spelers. Temeer omdat de Brusselse markt een beperkte omvang heeft en sociaal-economische kenmerken vertoont die doen vermoeden dat het een moeilijk toegankelijke markt is voor een commercieel bedrijf, zelfs al is de concurrentie op de Belgische markt in zijn geheel zeer sterk.

5 Conclusies

De wijziging van het commerciële beleid in het Brusselse huishoudelijke segment van EDF Luminus, de derde leverancier op de markt, was voor BRUGEL aanleiding om het beschikbare aanbod in dit segment opnieuw te beoordelen. Na een grondige analyse van de standpunten van de commerciële spelers op de markt en de organisaties die de consumenten beschermen, komt BRUGEL tot de vaststelling dat de huidige situatie zorgelijk is.

Het actuele marktmodel bepaalt dat de levering aan de huishoudelijke klant wordt aangehouden voor een termijn die door de leveranciers wordt gezien als onbepaald en voor hun rekening komend. Na tien jaar van vrijmaking is de situatie voor beiden kritiek en komen de grenzen in zicht. Deze context kan soms tot desinteresse voor de actieve spelers in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest leiden en soms tot een gedifferentieerd beleid voor prijsopgaven. Meer in het algemeen worden de huidige kenmerken gezien als een toetredingsbarrière en ontmoedigen ze nieuwe potentiële toetreders. Dit terwijl de actieve of zich terugtrekkende spelers steeds vaker hun toevlucht zoeken en zullen zoeken tot een clause van niet-verlengen van het contract, wat leidt tot afsluitingen.

In deze context heeft de verminderde concurrentie een direct sociaal en menselijk gevolg: veel klanten met schulden lopen een groot risico dat ze al heel snel geen energie meer geleverd krijgen, bij gebrek aan een aanbieding. Anderen krijgen een heel beperkt aantal aanbiedingen, waardoor ze hun recht om een product in een vrijgemaakte markt te kiezen niet kunnen benutten.

Dit initiatiefadvies geeft een beeld van de situatie op de markt waarvan BRUGEL hoopt dat deze zal verbeteren. In de Brusselse sociaal-economische context is het nodig om een evenwicht te bereiken waarin huishoudelijke klanten een hoog niveau van bescherming genieten, terwijl tegelijkertijd de goede werking en de aantrekkelijkheid van de Brusselse energiemarkt worden gewaarborgd.

* *

*

6 Bijlagen

6.1 Bijlage 1: Restricties van de aanbiedingen in BHG: elektriciteit, maart 2018.

Hieronder een overzicht van de aanvullende voorwaarden die de toegang tot de beschikbare aanbiedingen beperken:

- De enige huishoudelijke aanbieding van E2030 is afhankelijk van het kopen van een aandeel in de coöperatie tegen een minimumbedrag van € 1000;
- De aanbiedingen van MEGA – de leverancier heeft het consumentakkoord in de vrijgemaakte energiemarkt immers niet ondertekend – hebben als voorwaarde facturering via domiciliëring;
- De aanbieding van Engie "Drive" uitsluitend beschikbaar voor consumenten die een oplaadbare elektrische auto bezitten of gebruiken;
- Op de enige huishoudelijke aanbieding van EDF kan alleen worden ingeschreven via een fysiek verkoopkanaal – loketten in de Brusselse winkels van Mediamarkt.
- De andere aanbiedingen van verschillende leveranciers kunnen alleen via een online factuur betaald worden.

6.2 Bijlage 2: Beschikbare aanbiedingen in BHG vs Wallonië- Elektriciteit

Leverancier	Product	Contracttype	Contractduur Wallonië	Contractduur BHG
Belpower	Belpower Formule Sun 1 an	Vast	1 jaar	
Belpower	Belpower Formule 1-1 ans	Vast	1 jaar	
Belpower	Belpower Formule 2-1 ans	Vast	1 jaar	
Belpower	Belpower Formule 1-2 ans	Vast	2 jaar	
Belpower	Belpower Formule 2-2 ans	Vast	2 jaar	
Belpower	Belpower Formule Sun 3	Vast	3 jaar	

Belpower	Belpower Formule 1-3 ans	Vast	3 jaar	3 jaar
Belpower	Belpower Formule 2-3 jaar	Vast	3jaar	3 jaar
Comfort Energy	Plus Fixe 1 an	Vast	1 jaar	Geen aanbieding
Comfort Energy	Plus Fixe 3 ans	Vast	3 jaar	Geen aanbieding
Comfort Energy	Go	Variabel	3 jaar	Geen aanbieding
Comfort Energy	+variabel	Variabel	3 jaar	Geen aanbieding
EDF Luminus	Luminus Click E	Vast	1 jaar	
EDF Luminus	Luminus #Be Green Fix E	Vast	1 jaar	3 jaar
EDF Luminus	Luminus Optifix E	Vast	2 jaar	
EDF Luminus	Luminus Ecofix E	Vast	2 jaar	
EDF Luminus	Luminus Basic	Variabel	0 jaar	
EDF Luminus	Luminus Essentiel E	Variabel	1 jaar	
EDF Luminus	Luminus Optimal E	Variabel	1 jaar	
EDF Luminus	Luminus Actif+ E	Variabel	1 jaar	
EDF Luminus	Luminus Eco+ E	Variabel	1 jaar	
EDF Luminus	Luminus Ecoflex EI	Variabel	2 jaar	
Energie 2030	Energie 2030 Power Euro	Vast	1 jaar	
Energie 2030	Energie 2030 Power Euro	Vast	2 jaar	
Energie 2030	Energie 2030 Power Euro	Vast	3 jaar	3 jaar
Engie Electrabel	Engie Electrabel Easy Fixed	Vast	1 jaar	3 jaar
Engie Electrabel	Engie Electrabel Easy Fixed 1 an	Vast	1 jaar	3 jaar
Engie Electrabel	Engie Drive	Vast	3 jaar	3 jaar
Engie Electrabel	Engie Electrabel 3 ans	Vast	3 jaar	3 jaar
Engie Electrabel	Engie Electrabel Active	Vast	4 jaar	4 jaar
Engie Electrabel	Engie Electrabel Direct	Variabel	1 jaar	3 jaar
Engie Electrabel	Engie Electrabel Direct 100%	Variabel	1 jaar	3 jaar
Engie Electrabel	Engie Electrabel Easy Indexed	Variabel	1 jaar	3 jaar

Eneco	Eneco Solar 100% Groen	Vast	1 jaar	Geen aanbieding
Eneco	Eneco Solaire	Vast	1 jaar	Geen aanbieding
Eneco	Eneco Solaire	Variabel	0 jaar	Geen aanbieding
Eneco	Eneco Solaire	Variabel	1 jaar	Geen aanbieding
ENI	ENI GO Fix	Vast	0 jaar	Geen aanbieding
ENI	ENI Plus	Vast	0 jaar	Geen aanbieding
ENI	ENI Start	Vast	1 jaar	Geen aanbieding
ENI	Eni GO Flex	Variabel	1 jaar	Geen aanbieding
Essent	Essent fixe Vert 1 an	Vast	1 jaar	Geen aanbieding
Essent	Essent Fixe Vert 3 ans	Vast	3 jaar	Geen aanbieding
Essent	Essent Variable Avance 1 an	Variabel	1 jaar	Geen aanbieding
Essent	Essent online E	Variabel	1 jaar	Geen aanbieding
Essent	Essent variable Groen1 an	Variabel	1 jaar	Geen aanbieding
JOIN (Enovos)	POWER@HOME HOP	Vast	1 jaar	Geen aanbieding
KLINKENBERG ENERGY	Klinkenberg Hello 1 an	Vast	1 jaar	Geen aanbieding
KLINKENBERG ENERGY	Klinkenberg Bravo 1 an	Vast	1 Jaar	Geen aanbieding
KLINKENBERG ENERGY	Klinkenberg Bravo+ 1 an	Vast	1 Jaar	Geen aanbieding
KLINKENBERG ENERGY	Klinkenberg Hello 2 ans	Vast	2 Jaar	Geen aanbieding
KLINKENBERG ENERGY	Klinkenberg Bravo 2 ans	Vast	2 Jaar	Geen aanbieding
KLINKENBERG ENERGY	Klinkenberg Bravo+ 2 ans	Vast	2 Jaar	Geen aanbieding
KLINKENBERG ENERGY	Klinkenberg ECO 3 ans	Vast	3 Jaar	Geen aanbieding
KLINKENBERG ENERGY	Klinkenberg Prepaied	Vast	3 Jaar	Geen aanbieding
KLINKENBERG ENERGY	Klinkenberg compteur à budget	Vast	3 Jaar	Geen aanbieding
KLINKENBERG ENERGY	Klinkenberg Hello 3 ans	Vast	3 Jaar	Geen aanbieding
KLINKENBERG ENERGY	Klinkenberg SOLARO	Vast	3 Jaar	Geen aanbieding

KLINKENBERG ENERGY	Klinkenberg Bravo 3 ans	Vast	3 Jaar	Geen aanbieding
KLINKENBERG ENERGY	Klinkenberg Bravo+ 3 ans	Vast	3 Jaar	Geen aanbieding
Lampiris	Lampiris TOP 1, 2 ou 3 ans	Vast	0 jaar	3 jaar
Lampiris	Lampiris Online	Variabel	1 jaar	3 jaar
Lampiris	Lampiris TIP	Variabel	1 jaar	3 jaar
MEGA	MEGA SUPER	Vast	1 jaar	0 jaar
MEGA	MEGA SAFE Fixe 1 an	Vast	1 jaar	0 jaar
MEGA	MEGA ZEN Fixe 3 ans	Vast	3 jaar	
MEGA	MEGA COOL 1 an	Variabel	1 jaar	0 jaar
MEGA	MEGA FREE	Variabel	1 jaar	0 jaar
OCTA+	OCTA+	Vast	1 jaar	
OCTA+	OCTA+	Vast	3 jaar	3 jaar
OCTA+	OCTA+	Variabel	1 jaar	
OCTA+	OCTA+	Variabel	1 jaar	
OCTA+	OCTA+	Variabel	1 jaar	
OCTA+	OCTA+	Variabel	1 jaar	
OCTA+	OCTA+	Variabel	3 jaar	3 jaar
OCTA+	OCTA+	Variabel	3 jaar	3 jaar
OCTA+	OCTA+	Variabel	3 jaar	3 jaar
OCTA+	OCTA+	Variabel	3 jaar	3 jaar
Poweo	Poweo Fix Electricité 100% vert	Vast	1 jaar	3 jaar
watz	100% Belge et Verte	Vast	1 jaar	Geen aanbieding
Watz	100% Belge et Verte	Vast	1 jaar	Geen aanbieding
watz	100% Belge et Verte	Vast	2 jaar	Geen aanbieding

Bron: BRUSIM-COMPACWAPE

6.3 Bijlage 3: Beschikbare aanbiedingen in BHG vs Wallonië-Gas

Product	Contracttype	Contractduur Wallonië	Contractduur BHG
Antargaz Gaz Variable	variabel	0 jaar	Geen aanbieding
Go	variabel	3 jaar	Geen aanbieding
Plus Variable	variabel	3 jaar	Geen aanbieding
Luminus Click Gaz	Vast	1 jaar	
Luminus #Be Green Fix Gaz	Vast	1 jaar	3 jaar
Luminus Optifix Gaz	Vast	2 jaar	
Luminus Ecofix Gaz	Vast	2 jaar	
Luminus Basec Gaz	Variabel	0 jaar	
Luminus Essential Gaz	Variabel	1 jaar	
Luminus Optimal Gaz	Variabel	1 jaar	
Luminus Actif+ Gaz	Variabel	1 jaar	
Luminus Ecoflex Gaz	Variabel	2 jaar	
ENGIE Electrabel Easy Fixed	Vast	1 jaar	3 jaar
ENGIE Electrabel Easy 3	Vast	3 jaar	3 jaar
ENGIE Electrabel Active	Vast	4 jaar	4 jaar
ENGIE Electrabel Direct	Variabel	1 jaar	3 jaar

ENGIE Electrabel Easy Indexed	Variabel	1 jaar	3 jaar
Eneco Gaz Naturel Basic	Variabel	0 jaar	Geen aanbieding
Eneco Gaz Naturel	Variabel	1 jaar	Geen aanbieding
ENI Go Fix	Vast	0 jaar	Geen aanbieding
ENI Plus	Vast	0 jaar	Geen aanbieding
Eni Start	Vast	1 jaar	Geen aanbieding
ENI Go Flex	Variabel	0 jaar	Geen aanbieding
Essent Fixe 1 an	Vast	1 jaar	Geen aanbieding
Essent Fixe 3 ans	Vast	3 jaar	Geen aanbieding
Essent Variable Avance 1 an	Variabel	3 jaar	Geen aanbieding
Essent.online gaz	Variabel	1 jaar	Geen aanbieding
Essent Variable 1 an	Variabel	1 jaar	Geen aanbieding
Essent Variable 3 ans	Variabel	3 jaar	Geen aanbieding
GAS@HOME TOP	Variabel	1 jaar	Geen aanbieding
Klinkenberg ECO GAZ	Variabel	1 jaar	Geen aanbieding
Klinkenberg Prepaid 1 an	Variabel	1 jaar	Geen aanbieding
Klinkenberg Compteur à budget 3 ans	Variabel	1 jaar	Geen aanbieding
Klinkenberg Hello 1 an	Variabel	1 jaar	Geen aanbieding

Klinkenberg Bravo+ 1 an	Variabel	1 jaar	Geen aanbieding
Klinkenberg Bravo 1 an	Variabel	1 jaar	Geen aanbieding
Lampiris Gaz TOP 1, 2 ou 3 ans	Vast	0 jaar	3 jaar
Lampiris Online	Variabel	1 jaar	3 jaar
Lampiris TIP	Variabel	1 jaar	3 jaar
MEGA SAFE 1 an	Vast	1 jaar	0 jaar
MEGA SUPER 1 an	Variabel	1 jaar	0 jaar
MEGA COOL 1 an	Variabel	1 jaar	0 jaar
MEGA FREE	Variabel	1 jaar	0 jaar
MEGA ECOGAZ FREE	Variabel	1 jaar	0 jaar
MEGA ZEN 3 ans	Variabel	3 jaar	
OCTA + BeRelax Fixe 1 an	Vast	1 jaar	
OCTA + BeOnline Variable 1 an	Variabel	1 jaar	
OCTA + OnLine Variable 1 an	Variabel	1 jaar	
OCTA + BeRelax Variable 1 an	Variabel	1 jaar	
OCTA + Relax Variable 1 an	Variabel	1 jaar	
OCTA + BeOnLine Variable 3 ans	Variabel	3 jaar	3 jaar
OCTA + OnLine Variable 3 ans	Variabel	3 jaar	3 jaar

OCTA + BeRelax Variable 3 ans	Variabel	3 jaar	3 jaar
OCTA + Relax Variable 3 ans	Variabel	3 jaar	3 jaar
Poweo Fix Gaz Naturel	Vast	1 jaar	3 jaar
Gaz Naturel	Variabel	1 jaar	Geen aanbieding

Bron: BRUSIM-COMPACWAPE

6.4 Bijlage 4: Verschil in tarieven tussen Wallonië en Brussel in maart 2018

Leverancier	Opbrengst	Verschil Br/Wal PU	V
		%	
Belpower	Belpower Formule 1 - 3 jaar	33,1%	
Belpower	Belpower Formule 2 - 3 jaar	33,1%	
EDF Luminus	Luminus #BeGreen Fix Elektriciteit	20,7%	
Energie 2030	Energie 2030 Clean Power Europe 3 jaar (inclusief voordeel coöperanten van Energie 2030)	19,8%	
Lampiris	Lampiris TIP	5,3%	
OCTA+	OCTA+ Relax Variabel 3 jaar	1,5%	
OCTA+	OCTA+ Relax Variabel 3 jaar	1,4%	
Poweo	Poweo Fix Elektriciteit 100% groen	0,9%	

*PU : Piekuur /DU: Daluur, Dc-profiel (1.600 kWh PU/1.900 kWh DU)

Bron: BRUSIM-COMPACWAPE